IJNRD.ORG ISSN : 2456-4184

INTERNATIONAL JOURNAL OF NOVEL RESEARCH AND DEVELOPMENT (IJNRD) | IJNRD.ORG

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕ-ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ

Nitish Kumar, Research Scholar

Dr. Sangram Singh, Supervisor

Desh Bhagat University Mandi Gobindgarh

ਸਾਰਾਂਸ਼

ਮਨੁੱਖ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗੀਤਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ□ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸੰਗੀਤ ਨਿਬੰਧਾਵਲੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਲੋਕ-ਸੰਗੀਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਆਧਾਰ ਲੋਕ ਰੁਚੀ ਹੈ□ ਇਹ ਲੋਕ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ□ ਵੱਖ- ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦਾ ਆਪੋ- ਆਪਣਾ ਸੰਗੀਤ ਹੈ□ ਲੋਕ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਆਦਿ ਬਾਕੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਸਮਾਨ ਰਹਿਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਲੋਕ -ਸੰਗੀਤ ਮੌਲਿਕ ਅਤੇ ਨਵੇਕਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ □ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ -ਸੰਗੀਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤੇ ਲੋਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਬਣਿਆ ਹੈ□ ਬਾਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ □ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ- ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵੰਨ -ਸੁਵੰਨੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਮੋਹਿਆ ਹੈ □ਇਹਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ ਸਾਡੀ ਸਮਰਿਤੀ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ□ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਇੰਨੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ- ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ□ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ,ਵਿਆਹ, ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ,- ਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ - ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ, ਪਰੰਪਰਾ, ਪੰਜਾਬ, ਸਮਾਜ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ□

ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਡਾ. ਯਸ਼ਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਗਾਇਨ ਕਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਗੰਧਰਵ ਕਲਾ ਜਾਂ ਗਾਇਨ ਕਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੱਧਕਾਲ ਵਿੱਚ ਗਾਇਨ ਕਲਾ ਜਾਂ ਗਾਇਨ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਬਦ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਇਆ□ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਵਿਰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਵਿਆਖਿਆ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਅਰਥਾਤ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਬਦ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਏ□

© 2025 IJNRD | Volume 10, Issue 5 May 2025 | ISSN: 2456-4184 | IJNRD.ORG

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਬੀਲੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ- ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਗਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ□ ਕਬੀਲੇ ਦੁਆਰਾ ਗਾਏ ਬੋਲ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਲੇਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿੰਨੀ ਪੁਰਾਣੀ, ਕਦੋਂ, ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਪੱਕੇ ਨਿਰਣੈ ਤੇ ਪੁੱਜਣਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ□ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿੰਡਰੇ- ਪੁੰਡਰੇ ਕਾਫਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸੁਝ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਪੁੰਗਰਨ ਲੱਗੀ, ਜਵਾਨ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵੇਗ ਉਮੜਿਆ, ਸੋਹਜ ਕਲਾ ਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਆਪਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ□ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ, ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਉਦੋਂ ਸਾਹਿਤ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤੇ ਇੰਝ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਚੁੱਕੇ ਅਵ-ਗਿਣਤ ਜਵਾਨ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਤੇ ਸਧਰਾਂ ਸਿਤਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੜਫਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ□

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਨਮ, ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੀਤੀ -ਰਿਵਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ□ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਪੀਰਾਂ- ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਧਪੁਰੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀਰ- ਰਾਂਝਾ, ਸੋਹਣੀ- ਮਹੀਵਾਲ ,ਮਿਰਜ਼ਾ- ਸਾਹਿਬਾ, ਸੱਸੀ- ਪੁੰਨੂ, ਰੋਡਾ- ਜਲਾਲੀ, ਇੰਦਰ- ਬੇਗੋ, ਸੋਹਣਾ- ਜੈਨੀ ਅਤੇ ਕਾਕਾ -ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਦੀ ਦਿਲ ਹੂਲਵੀਂ ਮੁਹੱਬਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਲਟਕਾਂ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਰੀਆਂ, ਘੋੜੀਆਂ, ਸੁਹਾਗ, ਸਿੱਠਣੀਆਂ, ਦੋਹੇ, ਵਹਿਣ, ਮਾਹੀਆ, ਟੱਪੇ, ਮੁੰਦਰੀ, ਢੋਲਾ, ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ, ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ, ਝੂਮਰ ਦੇ ਗੀਤ, ਡਾਚੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਛੱਲਾ, ਜਿੰਦੂਆ, ਜੁਗਨੀ, ਚਰਖੇ ਦੇ ਗੀਤ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ□

ਜਨਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ;

- ਹਰਿਆ ਨੀ ਮਾਏ, ਹਰਿਆ ਨੀ ਭੈਣੇ,
  ਹਰਿਆ ਤੇ ਭਾਗੀਂ ਭਰਿਆ□
  ਜੱਤ ਦਿਹਾੜੇ ਮੇਰਾ ਹਰਿਆ ਨੀ ਜੰਮਿਆ,
  ਸੋਈਓ ਦਿਹਾੜਾ ਭਾਗੀਂ ਭਰਿਆ □
- ਅੱਲੜ ਬੱਲੜ ਬਾਵੇ ਦਾ, ਬਾਵਾ ਕਣਕ ਲਿਆਵੇਗਾ
  ਬਾਵੀ ਬਹਿ ਕੇ ਛੱਟੇਗੀ, ਛੱਟ ਭੜੋਲੇ ਪਾਏਗੀ□

ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ

ਮਾਂ ਤੇ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

- ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਕੱਤਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਗੁੱਡੀ ਨਾਲ ਗੁੱਡੀ ਜੋੜ ਕੇ
  ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮਾਏ ਰੋਂਦੀ ਐ, ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਤੋਰ ਕੇ□

ਬਾਬਲ ਅਤੇ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

- ਸਾਡਾ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ ਵੇ, ਬਾਬੁਲ ਅਸਾਂ ਉੱਡ ਜਾਣਾ
  ਸਾਡੀ ਲੰਬੀ ਉਡਾਰੀ ਵੇ, ਬਾਬੁਲ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਣਾ

ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਡੋਲਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ
ਇੱਕ ਇੱਟ ਪੁੱਟ ਦੇਵਾਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ

ਸੱਸ ਨੂੰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

- ਕੁਕੜੀ ਉਹ ਲੈਣੀ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜ ਕੁੜ ਕਰਦੀ ਏ
  ਸਹੁਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸੱਸ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰਦੀ ਏ
  ਕੁਕੜੀ ਉਹ ਲੈਣੀ ਜਿਹੜੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਏ
  ਸਹੁਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸੱਸ ਤਾਹਨੇ ਦਿੰਦੀ ਏ

ਜੀਜਾ ਅਤੇ ਸਾਲੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

- ਛੰਦ ਪਰਾਗੇ ਆਈਏ ਜਾਈਏ, ਛੰਦ ਪਰਾਗੇ ਗਹਿਣਾ
  ਇੱਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੈ ਹੀ ਚੱਲੇ, ਇੱਕ ਸਾਕ ਹੋਰ ਲੈ ਜਾਣਾ

ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮੰਗਣੇ, ਵਿਆਹ ਤੇ ਮੁਕਲਾਵੇ ਦੇ ਦਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਰਸਮਾਂ ਮੌਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਖੂਬ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਗਿੱਧਾ, ਭੰਗੜਾ ਤੇ ਧਮਾਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੋਕ- ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁਹਾਗ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :

ਘੋੜੀਆਂ

- ਜਿਨੀ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਜੰਞ ਚੜਿਆ
  ਉਨਾਂ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਰੇਤਾ ਖੰਡ ਬਣਿਆ
  ਜਿਨੀ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਜੰਞ ਚੜਿਆ
  ਉਹਨਾਂ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਬਣਿਆ

ਸੁਹਾਗ

- ਉੱਠੀਂ ਵੇ ਬਾਬੁਲ ਸੁੱਤਿਆ, ਘਰ ਕਾਰਜ ਤੇਰੇ,
  ਨਾ ਸੁੱਤਾ ਨਾ ਜਾਗਦਾ, ਨੈਣੀ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੇ

ਸਿੱਠਣੀਆਂ

- ਤੇਜੋ ਨਖਰੋ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਓ ਵੇ ਅਮਲੀ ਦੇ ਹੇਠ
  ਉਹ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਪੈਸਾ ਕਰਦੀ ਵੇ ਅੰਬਲੀ ਦੇ ਹੇਠ
  ਉਹ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਦਾ ਗੁੜ ਖਾਂਦੀ ਵੇ ਅੰਬਲੀ ਦੇ ਹੇਠ
  ਉਹ ਖਾਂਦੀ ਨਾ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ ਵੇ ਅੰਬਲੀ ਦੇ ਹੇਠ
  ਉਹ ਤਾਂ ਖਾ ਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦੀ ਵੇ ਅੰਬਲੀ ਦੇ ਹੇਠ

ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਿਆਰ ਜਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਅਮਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ- ਸਾਹਿਬਾ, ਸੋਹਣੀ- ਮਹਿਬਾਲ, ਸੱਸੀ -ਪੁੰਨੂ, ਹੀਰ -ਰਾਂਝਾ ਆਦਿ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਗਥਾਵਾਂ ਅਮਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਗਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ

ਯਾਰੋ ਮਿਰਜ਼ੇ ਬੜਾ ਘੁਮਾਨ ਸੀ, ਸੌਂ ਗਿਆ ਜੰਡੂਰੇ ਪਾਸ

ਨੀ ਮੈਂ ਵੱਢ- ਵੱਢ ਕਰਦੂੰ ਡੱਕਰੇ, ਨਾਲੇ ਦੇਊਂਗਾ ਪੂਰ ਖਪਾ

ਮੈਨੂੰ ਜੱਟ ਨੂੰ ਧੌਂਕਣਾ ਲਾਉਣ ਦੇ, ਨਾਂ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਗਾ

ਤੈਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲਾਂ ,ਦਿਊਗਾ ਦਾਨਾਬਾਦ ਪੁੱਚਾ□

ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ

- ਹੀਰ ਆਖਦੀ ਜੋਗੀਆ ਝੂਠ ਬੋਲੇ,
  ਵੇ ਕੌਣ ਰੁਠੜੇ ਯਾਰ ਮਨਾਂਵਦਾ ਈ
  ਐਸਾ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੈਂ ਢੂੰਡ ਥੱਕੀ
  ਵੇ ਜਿਹੜਾ ਗਿਆ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਂਵਦਾ ਈ□

ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ

- ਸੱਸੀ ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਦੋ ਜਣੇ, ਕੋਈ ਮੁੱਖਪਰ ਜਰਦ ਰੁਮਾਲ ਵੇ
  ਹਾਏ ਵੇ ਪੁੰਨੂ ਜਾਲਮਾ ਦਿਲਾਂ ਦਿਆਂ ਮਹਿਰਮਾ
  ਸੁੱਤੀ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜਾਨਾ ਹੀ ਓਏ□

ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਮਾਹੀਆ, ਟੱਪੇ, ਭੰਗੜੇ ਅਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ□ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਵਿਭਿੰਨ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਲਾਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾ ਕੇ ਜਨ -ਸਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ□

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

1. ਸਵਤੰਤਰ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਰਜਿਸਟ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 1983
2. ਸਤਿਆਰਥੀ ਦਵਿੰਦਰ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ, ਨਵਯੁੱਗ ਪਬਲਿਕ ਸਰਜ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 1999
3. ਸੇਖੋ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਨਿਖੜ ਮੇਂ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 2008
4. ਸਿੰਘ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ, ਸੰਗੀਤ ਨਿਬੰਦਾਵਲੀ, ਪਬਲਿਕਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ 1999
5. ਘੁੰਮਣ ਆਸਾ ਸਿੰਘ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 2005
6. ਥਿੰਦ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲੋਕ ਵਿਰਸਾ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ 2007